

Sendikalar, alternatif örgütlenme önerileri ve devrimci önderlik

Son birkaç on yıldan beri, günümüz işçi sendikalarının artık işlevlerini yitirmiş oldukları ve sınıf mücadelesinin yeniden canlanabilmesi için “yeni tip” örgütlenmelere ihtiyaç duyulduğuna dair görüşler geliştirilmekte ve bir oranda “deneyimler” yaşanmaya çalışılmakta. Bu görüşlerin bir kısmı tezlerini “işçi-emekçi” tanımının kapitalizmin bu “yeni” evresinde değişmiş olduğu ve devrimci seferberliklerin bir tür “halk hareketi” haline geldiği tespitine dayandırıyor, bu tip hareketlere özgü örgütlenmeler öneriyor. Diğer bir kesim ise, sendika yönetimlerinin bürokratik yapısının artık neredeyse değiştirilemez bir nitelik kazandığını, dolayısıyla da “tabanın” iradesine dayalı yeni sendikal örgütlenmelerin zorunlu hale geldiğini ileri sürüyor. Bu iki tür yaklaşımı da değişen ağırlıklarda içerecek biçimde geliştirilen bir görüş de, sınıflar arası mücadelelerin patlamalı niteliğinin gittikçe şiddetlendiği, bürokratik sendika yönetimlerinin ise bu mücadelelere önderlik alternatifi sunamayacak derecede yozlaşmış, bürokratikleşmiş ve kapitalist devletle bütünleşmiş olmaları nedeniyle “taban örgütlenmelerinin” yaratılması biçiminde.

Bütün bu yaklaşımların devrimci amaçlarla ve işçi-emekçi yığınların iradesini öne çıkarma isteğiyle geliştirilmeye çalışılmış olduğundan kuşku yok. Ama eğer bu tür, bir anlamda “stratejik” önerilerin nihai amacı sosyalist devrimin gerçekleştirilebilmesi ise, onların ne denli yararlı ve işlevsel (ya da zararlı) olduğunun tartışmasını devrimci Marksist teorinin ve tarihsel-güncel deneyimlerin çerçevesinde yapmak durumundayız. Zira, programı “demokratik cumhuriyet” hedefiyle veya eylemi kapitalizm altında sosyalist adacıkların (kooperatifler, vb.) yaratılmasıyla sınırlı akımlar bambaşka bir blok oluşturuyor, ki onlara yönelik bir polemik, bu yazımızın dışında kalan, küçük burjuva sosyalizmi ile devrimci Marksizm arasındaki tartışmanın kapsamı içinde kalır.

Sendikaların “yozlaşması”

Mevcut dönemde proleter hareketin kitlesel mücadele örgütleri olan sendikaların büyük çoğunluğunun bugünkü halleriyle sınıf hareketinin devrimci ihtiyaçlarına yanıt veremediği ve bürokratik yönetimlerinin de mücadelelerin önünde sınırlayıcı-bölücü-frenleyici birer engel oluşturduğu bir gerçek. Sol hareketin genel bir deyişle “yozlaşma” olarak adlandırdığı bu olguya Marksist açıdan bakıldığında, asıl dinamiğin sendikaların genel olarak devlete yaklaştığı ya da yer yer onunla bütünleştiği, yani bağımsızlıklarını yitirdikleri gerçeği olduğunu görmemiz gerekiyor. Neden böyle bir dinamik var?

Pek çok sosyalist akım sendikaların bağımsızlıklarını yitirmelerini, “yoz” bürokratların ürünü olduğunu düşünüyor. Bu nedenle de sendikaların reformistleşmesi ve gericileşmesini, siyasal tahlilleri uyarınca tarihlendiriyorlar. Örneğin, Stalinist çevreler SSCB merkezli komünist hareketin Stalin sonrası evresini “revizyonizm” ya da “sosyal emperyalizm” olarak adlandırdıklarından, sendikaların yozlaşmasını da “sosyalizmin anayurdunda” gerçekleştiğini düşündükleri bu gericileşme eğilimine bağlıyorlar. Oysa bu ve benzeri üstyapısal açıklamalar, sosyoekonomik süreçlerin ve sınıf mücadelelerinin ürünü olan bürokrasinin oluşumunu açıklayamadığı gibi sendikaların bir bütün olarak neden bağımsızlıklarını yitirme anaforuna kapıldıklarını belirleme yeteneğine de sahip değildir.

Yozlaşmanın tarihlendirilmesinde sadece üstyapısal etmenlerle yetinmeyip, bu olguyu kapitalizmin “yeni” evresine, neoliberal döneme bağlayanlar da var. Üretim süreçlerinde Fordizmin yerini ayrıştırılmış üretim sistemlerine, taşeronlaşmaya, esnek çalışma yöntemlerine, vb. bırakmış olması sendikaların üye kaybetmesinin, sınıf mücadelesinde “yetersiz” kalmasının ve bürokratik egemenliğin güçlenmesinin ana etmeni olarak görülmekte. İşçi sınıfının çalışma alanlarının parçalanmasının ve esnek çalışma koşullarının sendikalaşma mücadelesini güçleştirdiği bir gerçek olmakla birlikte bu tahliller neden hâlâ büyük sendika merkezlerinin ve bunların başındaki bürokratik yönetimlerin varlıklarını devam ettirdiklerini ve neden Türkiye dahil olmak üzere pek çok ülkede sendikalaşma çabalarının sürmekte, hatta artmakta olduğunu açıklamakta yetersiz kalıyor.

Bu noktada konumuz açısından bir iki gerçeğe daha değinmekte yarar var. Sendikaların ülkelerin çoğunda işçi sınıfının oldukça küçük bir azınlığını bünyelerinde örgütlediği doğrudur. Örneğin Türkiye’de resmi istatistiklere göre kayıtlı 14,4 milyon işçinin sadece 2,7 milyonu sendika üyesidir, ki bu da toplamın yüzde 18,7’sine karşılık gelir (kayıt dışı çalışanlar da dahil edildiğinde bu oranın yüzde 10 civarında olduğunu söyleyebiliriz). Bu oldukça düşük bir rakamdır ama sendikalı işçilerin eylemlerinin ve ücretler üzerindeki etkisinin belirleyiciliğini dikkate aldığımızda, sendikaların ve özellikle de onların imzaladıkları toplu sözleşmelerin işçi sınıfı hareketinde referans oluşturduğunu unutmamamız gerekiyor.

Bizce sendikaların devletle bütünleşme yönünde ciddi bir sürece girmesi, başlarındaki bürokratik kastın egemenliğinin güçlenmesi ve gericileşmesi, salt sendikaların reformist veya gerici bürokratlarca gasp edilmesinin değil, bizzat bu tip yönetimlerin de güçlenmesinin temelinde yatan kapitalizmin emperyalist aşamaya girmiş olması. Emperyalist çağ öncesi kapitalizmin rekabet döneminde oluşan sendikalar sanayinin farklı sektörleri ve aynı sektör içindeki farklı işletmelerin arasındaki rekabetten yararlanma olanağına sahiptiler. Bu temel üzerinde yükselen sendikalar da kendi içlerinde geniş oranda işçi demokrasisi uygulamalarına olanak tanıyordu. Bu olanak bir yandan da sosyalist, Marksist ve anarşist düşüncelerin ve bu tip devrimci ve/veya radikal akımlara kitlesel olarak katılan işçi önderlerinin öne çıkmasına ve sendikalara devrimci nitelik kazandırmalarına zemin hazırlıyordu.

Ama emperyalist çağla birlikte finans kapitalin güçlenmesi, sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi sonucunda oluşan kartellerin ve tröstlerin ekonomideki eski rekabet ortamını yok etmesi, o döneme değin bu ortamdan yararlanan sendikal mücadelede de önemli değişikliklere yol açtı. Emperyalist çağın belirleyici bir başka özelliği de, finans kapitalin devlet üzerindeki egemenliğinin perçinlenmesi ve bunun bir sonucu olarak da devletin ekonomi üzerindeki etkisinin artması oldu. Böylece artık sendikaların karşısında birbirleriyle rekabet eden tekil patronlar değil, neredeyse devletle iç içe geçmiş, merkezileşmiş bir sermayedarlar bütünü bulunuyordu.

Bu döneme eşlik eden, bir anlamda emperyalist sermayenin oluşumunun bir sonucu olan diğer bir olgu da, emperyalist sömürünün ürünü olan aşırı kârların kırıntılarıyla beslenen bir “işçi aristokrasisinin” gelişmesi oldu. İşçi sınıfı içinde gelişen bu kastın temsilcileri sermaye ile uzlaşmayı önceleyen sendikal bürokrasinin kadrolarını oluşturdu. Bu noktadan sonra sendika bürokrasilerinin politikası, kapitalizmin istikrarlı dönemlerinde reformist, kriz anlarında ise giderek karşıdevrimci bir karakter kazanacaktı. Bu bürokrasilerin varlığı, sendikaların kapitalizm altında yaşamasına bağlı olduğundan, sendikal çizgi sermaye ve devletle uzlaşma eksenine üzerine oturdu. Sendikaların sistem için (toplumsal devrimin önlenmesi ve sermaye çarklarının dönmesi için) zorunlu olduğunun gösterilme çabası, aynı zamanda bu sendikaları bürokrasi aracılığıyla kapitalist devletle uzlaşmaya, onunla bütünleşmeye doğru itti.

En ileri kapitalist ülkelerin merkezinde başlayan bu süreç, kendini bağımlı ülkelerde de tekrar etti:

“Sömürge ve yarisömürge ülkeler yerli kapitalizmin değil; yabancı emperyalizmin boyunduruğu altındadır. Ne var ki, bu durum, kapitalizmin büyük patronları ile özünde onlara tabi olan hükümetler — sömürge ve yarisömürge ülkelerin hükümetleri — arasında doğrudan, gündelik, pratik bağların bulunması ihtiyacını azaltmamakta, tam tersine artırmaktadır. Emperyalist kapitalizm hem sömürgelerde hem de yarisömürgelerde bir işçi aristokrasisi ve bürokrasisi katmanı yarattığı ölçüde, bu katman koruyucu, hami ve kimi zaman da arabulucu olarak, sömürge ve yarisömürge hükümetlerinin desteğine gereksinim duyar. Bu, sömürgelerdeki ve genel olarak geri kalmış ülkelerdeki hükümetlerin Bonapartist ve yarı Bonapartist karakterinin en önemli toplumsal temelini oluşturmaktadır. Bu, aynı şekilde reformist sendikaların devlete bağımlılıklarının da temelini oluşturur.” (Lev Troçki, Emperyalist Çürüme Çağında Sendikalar, s.18-19, Yazın Yayıncılık, 2009, İstanbul.)

Sendikaların reformistleşmesi, reformizme alan tanımayan kriz anlarında gericileşmesi, devletle bütünleşerek emperyalist ve yayılcı burjuvazilerin

sözcüsü haline gelmesi, serbest rekabet dönemine özgü sendika içi demokrasinin de yok olmasına neden oldu. Bürokrasinin kapitalist devletle birlikte var olma ihtiyacı, sendikalar içindeki işçi demokrasisi uygulamaları için gereken havanın zehirlenmesine, örgüt içindeki bürokratik diktatörlüğün güçlenmesine yol açtı.

Özetle, sendikaların “yozlaşması” ve bürokratikleşmesi yeni bir durum değildir; bu süreç emperyalist çağla birlikte başlamıştır ve bugünkü halleriyle sendikalar burjuvazinin bürokrasiler aracılığıyla toplumsal devrimi önleme aygıtlarına dönüşmüştür. Neoliberal saldırı bu süreci sadece daha da güçlendirmiştir.

Devrimci sendikal tutum

Sendikaların emperyalist çağla birlikte kazandıkları bu nitelik elbette devrimcilerin önüne “Ne yapmalı?” sorusunu çıkardı ve hala da bu soru sorulmaya devam ediyor. Bu soruya ilk yanıtı veren, 1917 Ekim Devrimi’nden sonra Bolşeviklerin önderliğinde kurulan Komünist Enternasyonal’in (III. Enternasyonal ya da kısa adıyla Komintern) 1920’deki İkinci Kongresi’nde temel tespiti şu veriden hareket ediyordu:

“Öncelikle, mesleki dar kafalılıkla sınırlanmış, onları kitlelerden koparan bürokratik aygıt tarafından eli kolu bağlanmış ve oportünist liderleri tarafından yoldan çıkarılmış olan vasıflı ve iyi ücretli işçilerin ihtiyacını karşılayan sendikalar, sadece toplumsal devrim davasına değil, kendi üyelerinin yaşam koşullarının düzeltilmesi davasına da ihanet etmişlerdir.” (Lenin Döneminde Komünist Enternasyonal, s. 195, Maya Kitapları, 1997, İstanbul.)

Bu tespitte, emperyalist çağla birlikte “vasıflı ve iyi ücretli işçiler” katmanı üzerinden yükselen bürokratik aygıtın egemenliğine girmiş olan sendikaların toplumsal devrime ihanet etmiş olduğu açıkça belirtilmekte. O halde komünistler ne yapmalıdır? Buna yanıt da şöyle:

“Sendika bürokrasisinin karşıdevrimci eğilimleriyle mücadele etmeyi ve proletaryanın kendiliğinden gelişen doğrudan eylemlerini desteklemeyi amaçlayan işyeri komiteleri ve fabrika komiteleri gibi fabrika örgütlerinin - ister sendikaların bir parçası olsun isterse sendikaların dışında olsun - olduğu yerlerde komünistler, bu örgütleri şüphesiz tüm güçleriyle desteklemelidirler. Ama devrimci sendikaları desteklemek, komünistlerin, mayalanma halinde olan ve sınıf mücadelesini savunma doğrultusunda yol alan oportünist sendikaları terk etmeleri anlamına gelmez.” (ibid., s. 198.)

Bu çağırıda bugün sol literatürde “taban örgütleri” diye tanımlanan işyeri ve fabrika komitelerine (sendikaların bir parçası olsun veya olmasın) tam destek söz konusudur, yani sınıf seferberliğinin yarattığı organizmalar öncelenmektedir. Ama oportünist sendikalardan kopuş çağrısı da yapılmamaktadır. Bununla birlikte pek çok ülkede bu tip kopuşlar yaşandı ve o dönemde “kızıl sendikalar” diye tanımlanan komünistlerin önderliğinde yeni sendikalar kurulmaya başladı. Bu sürecin altında yatan iki temel neden vardı: Birincisi ve belki de en önemlisi, 1921 yılında başta Almanya olmak üzere pek çok Avrupa ülkesinde sınıf mücadelesinde giderek artan bir şiddetlenme söz konusuydu ve proletaryanın kitlesel bir şekilde uzlaşmacı sosyal demokrasiden koparak komünizmin saflarına kayışı gerçekleşmekteydi. Ve ikincisi de, bir yandan soysal demokrasiden kopan III. Enternasyonalci komünistler gene Enternasyonal’in talimatları uyarınca kendi bağımsız partilerini kurarken diğer yandan da sosyal demokrasiye bağlı bürokrasinin komünist işçileri sendikalardan ihraç etmesiydi. Bu açıdan kızıl sendikaların kurulması, Komintern’in bölücü bir politikasının değil doğrudan sınıf mücadelesinin bir ürünü, kaçınılmaz bir sonucu olarak ortaya çıktı. Sınıf hareketi içindeki bu kaçınılmaz bölünmenin proletarya saflarında güçsüzleşmeye yol açmaması ve işçilerin çoğunluk kesimlerinin sosyal demokrasinin ellerine teslim edilmemesi amacıyla Komintern 1921’deki Üçüncü Kongresi’nde aynı zamanda, başta sendikalar olmak üzere tüm işçi örgütlerinin işçi sınıfının acil sorunları doğrultusundaki mücadelelerinin birleştirilmesine yönelik “işçi cephesi” taktiğini formüle edecekti.

Ama Almanya’da devrim yenilecek ve genel olarak tüm ülkelerde sınıf hareketi geri çekilme süreci içine girecekti. Bu durum Komintern’in 1922’deki Dördüncü

Kongresi'nde ele alındı. Sendikalara ilişkin olarak yapılan tespit şudur:

“Dünya çapında bir saldırı ile karakterize olan son iki yıl boyunca, sendikal hareket tüm ülkelerde kayda değer bir biçimde zayıflamıştır. Sendikalar birkaç istisna dışında (Almanya, Avusturya) üyelerinin büyük bir kısmını kaybetmişlerdir. Bu düşüş, hem burjuvazinin güçlü saldırısı hem de reformist sendikaların kapitalist saldırıya karşı ciddi bir muhalefet yükseltmekteki ve işçilerin en temel çıkarlarını savunmaktaki güçsüzlükleri ile açıklanabilir. (...) Tüm ülkelerde sendikal hareket bir iç istikrarsızlığa tanık oluyor. Oldukça fazla sayıda işçi grubu sendikalardan sürekli olarak koparken, reformistler, ‘sermayeyi emeğin çıkarı için kullanmak’ gerekçesiyle sınıf işbirliği politikalarını gayretle sürdürüyorlar. Oysa gerçekte sermaye, kitlelerin yaşam standartlarını düşürmek için reformist örgütleri kullanarak, her zaman onları kendi çıkarlarına hizmet eder hale getirmiştir.” (ibid., s. 323.)

Böyle bir süreçte Komintern'in önerdiği çizgi ise “Sendikaların Birliği İçin Mücadele” başlığı altında toplanır:

“Komünist Enternasyonal'in sendikaların bölünmesine karşı sloganı, reformistlerin her yerde komünistlere karşı yürüttükleri azgın zulme rağmen, tükenmez bir enerji ile hâlâ uygulanmalıdır. Reformistler bölünmeleri provoke etmek için ihraçlara başvuruyorlar. Sistematik olarak en iyi unsurları sendikaların dışına iterek, komünistlerin paniğe kapılacaklarını, sendikaları terk edeceklerini ve böylelikle derinlemesine düşünülmüş olan sendikaları içerden kazanma planından vazgeçeceklerini umuyorlar. (...) Özellikle şimdiki koşullarda sendikal hareketin bölünmesi tüm işçi hareketi için en büyük tehlikedir. Böylesi bir bölünme, burjuvazi işçilerin kazanımlarını kolayca geri alacağı için, işçi sınıfını yıllarca geriye götürür. Komünistler, ellerinin altındaki tüm araçlarla, örgütlerinin tüm gücüyle, sendikaların bölünmesini engellemelidirler; reformistlerin sendika birliğini parçalamakta kullandıkları tüm canice saçmalıkların önüne geçmelidirler. (...) Zaten bölünmüş olan sendikaları kaynaştırma amacı göz önünde bulundurulursa, tek tek komünistleri ve devrimci işçileri devrimci sendikalara dahil etmek için reformist

sendikalardan koparmak mantıklı değildir.” (ibid., s.328-329.)

Komintern'in 1924 Stalinist yozlaşmasından önceki ilk dört kongresi boyunca sendikal mücadelede devrimci Marksistler (komünistler) için çizdiği yönelişi birkaç ilke halinde özetleyebiliriz: 1) Devrimci Marksizm sınıf mücadelesinde her zaman sınıfın birliğini gerçekleştirilmeyi hedefler; 2) bu birlik anlayışı aynı zamanda kitlesel işçi örgütleri olan sendikaları da kapsar; bu anlamda komünistler oportünist önderliklerin bürokratik egemenliği altındaki reformist sendikalardan kopulması ve “kızıl sendikaların” kurulması gibi bir şiarla hareket etmezler; 3) sınıf hareketinin devrimci bir döneme girdiği süreçlerde bu tip kopuşların kaçınılmaz hale geldiği dönemlerde bile, komünistler “işçi cephesi” taktiğiyle sınıfın mücadele birliğini sağlamaya girişirler; 4) komünistler sınıf seferberlikleri sırasında doğabilecek olan fabrika komiteleri veya işyeri komiteleri gibi sendikal mücadele-siyasi mücadele ayrımını yok eden ve oportünist önderlikleri aşan örgütlenmeleri tüm güçleriyle desteklerler ama bu oportünist sendikaları terk etmeleri anlamına gelmez.

“Taban örgütlenmeleri”

Sendika bürokrasilerinin reformizminden-karşıdevrimci tutumlarından şikayet eden ve Stalinizmin ikameci bürokratik ihanetinden son derece hatalı bir şekilde Leninizmi sorumlu tutan bazı sol çevrelerde yaygınlaşan “taban örgütleri” şiarı bir fetiş düzeyine erişmiş durumda. Eğer taban örgütlerinden kasıt fabrika/işyeri komiteleri ise, buna tamamen katılıyoruz; bu tip komitelerin sınıf mücadelesi açısından önemi devrimci Marksizmin (Troçkizmin) programında da yer alır. Ama konuya biraz daha yakından bakmaya çalışalım.

Fabrika komitesi, işyeri komitesi, grev komitesi ve gözcüleri, işçi milisi, sovyet (meclis, şura) gibi işçi-emekçi örgütlenmeleri, kitlelerin seferberlik anlarında geliştirdikleri birleşik mücadele araçlarıdır. Bu tip örgütlenmeleri doğuran olgu, işçi sınıfının olağan/durağan dönemlerde kullandığı araçların (sendikalar, dernekler, kooperatifler ya da burjuva parlamentosu) ötesinde yeni mücadele

aygıtlarına ihtiyaç duymasıdır. Bir başka deyişle, komiteler, meclisler, vb. işçi sınıfı kitlelerinin seferberlik organlarıdır. Seferberlik geri çekilince bu tip örgütlenmelerin yaşamaya devam etmesi son derece zordur, hatta olanaksızdır. Grev bittikten sonra grev komitesi görevinin sona erdiğini düşünür. Ya da işyerindeki bir mücadelenin organı olarak doğan komite, mücadelenin şu veya bu şekilde sonlanmasının ardından yerini sendikanın işyerindeki temsilcilerine bırakır ya da onun yerini alır.

Bu tip örgütlenmelerin bir diğer önemli özelliği, mücadele ettiği gücün karşısında bir “ikinci iktidar” odağı oluşturmalarıdır. Örneğin, bir fabrikanın işgali sırasında, grev komitesinin bu özelliği kendini net bir biçimde açığa vurur:

“Bu tür bir inisiyatifin en yeni ifadelerinden biri olarak fabrika işgali grevler ‘normal’ kapitalist işleyişin sınırlarını aşmaktadır. Grevci işçilerin taleplerinden bağımsız olarak, fabrikaların geçici işgalleri bir puta, kapitalist mülkiyete darbe indirmektedir. Her fabrika işgali grev, fabrikada patronun kim olduğu sorusunu pratik bir biçimde ortaya koymaktadır: Kapitalist mi, yoksa işçiler mi? Fabrika işgali grevlerin geçici olarak ortaya koyduğu bu soruna, fabrika komiteleri örgütsel bir ifade verirler. Bütün fabrikada çalışanlarca seçilen fabrika komitesi derhal yönetimin iradesine karşıt bir ağırlık oluşturur. (...) Komite ortaya çıktığı andan itibaren fabrikada fiili olarak bir ikili iktidar kurulur, özü itibariyle bu, geçiş durumunu sergiler çünkü varlığında iki uzlaşmaz düzeni içermektedir: Kapitalist ve proleter düzenlerini.” (Lev Troçki, Geçiş Programı, s.22-23, Yazın Yayıncılık, 2003.)

Aynı şekilde proletaryanın mücadele tarihi içinde geliştirdiği en yüksek düzeyden bir örgütlenme biçimi olan sovyetler de, işçi sınıfı mücadelesinin merkezi burjuva iktidarın karşısına diktiği alternatif iktidar organıdır. Fabrika komiteleri nasıl proleter kitlelerin baskısının arttığı dönemlerde (seferberlik dönemleri) ortaya çıkıyorsa işçi sovyetleri de (ya da meclisleri, şuraları, vb.), farklı mücadele odakları, talepleri ve biçimleri arasındaki koordinasyonun sağlanması ihtiyacının bir ürünü olarak doğar.

“Sovyetler ancak kitle hareketinin açıkça devrimci aşamaya geçtiği bir zamanda ortaya çıkabilirler. Ortaya çıktıkları ilk andan itibaren, Sovyetler, sömürücülere karşı mücadelelerinde milyonlarca emekçinin etrafında birleştikleri bir eksen olarak, yerel yönetimin ve daha sonra da merkezi hükümetin rakipleri ve hasımları olurlar. Nasıl ki fabrika komitesi fabrikada bir ikili iktidar yaratıyorsa, Sovyetler de ülke çapında bir ikili iktidar dönemi başlatırlar.” (ibid. s.46.)

Fabrika komitelerinden başlayıp sovyetlere kadar uzanan aralıktaki bu tip örgütlenmeler, işçi demokrasisinin (proleter iktidarın) burjuva diktatörlüğün karşısına dikildiği organlardır. Mücadeleye katılan tüm kitleleri kapsar, onları seferber eder ve bu seferberliği temsil eder. Bu organların oluşturulması için görevlendirilen temsilciler, Troçki'nin dediği gibi, işyeri temelinden başlayarak, çalışan tüm işçiler tarafından seçilir. Kendilerini kitlelerin yerine ikame etmek isteyen kimi Stalinist akımlar, işçi demokrasisinin burjuva tipi bir demokrasi olduğunu, tüm kitlenin mücadelenin seyrinin belirlenmesine katılmasının o mücadeleyi kitlenin “geri bilincine” uyarlamak olduğunu iddia ederler. Bu bürokratik zihniyet, bu tip organların mücadele seferberliği içinde doğmuş olmasının onlara kazandırdığı ilerici karakteri dikkate almamasının yanı sıra bu sav sayesinde kendi önerilerinin kitleleri ilerletmekte ne kadar zayıf kaldığını gizlemeye çalışır. Dolayısıyla da kendi oluşumlarını kitlelerin yerine ikame etmeye çalışarak mücadelenin önünde dağıtıcı bir fren rolü oynarlar; burjuvazinin gönülsüz, bilinçsiz ajanları haline dönüşürler.

İkameci Stalinist anlayışla aynı düzlemde bulunan ama tam zıt kutupta yer alan çizgi ise, “taban örgütlerinin” her zaman her yerde kurulabileceğini, kurulması gerektiğini savunarak onları fetiş haline getiren kavrayıştır. Seferberliklerin bulunmadığı ya da geri çekilmiş olduğu dönemlerde, kitlelerden kopuk bazı solcuların ya da sosyalistlerin oluşturdukları komiteler veya meclisler — her zaman rastlandığı gibi — ya bu tip oluşumlara katılanların birbirleriyle giriştikleri “ideolojik” çekişmeler yüzünden kısa sürede yok olmakta ya da belirli bir veya birkaç grubun kendisini meclis ilan ederek zavallılaşmasıyla sonuçlanmakta.

Stalinist ikamecilerin ve/veya taban örgütü fetişistlerinin varlığı elbette bizim

komite, sovyet, vb. tipi örgütlenmeleri savunmamızı engellemez. Tam tersine bunları programına almayan bir örgüt devrimci bir örgüt değildir, olamaz. Devrimci Marksistler, tıpkı işçi hükümeti gibi fabrika komitesi ve işçi-emekçi meclisleri gibi örgütlenmeleri propagandalarından eksik etmezler. Seferberliğin geliştiği anlarda mücadelenin gereklerine uygun işçi demokrasisi organlarını önermeye hazır olmak ve önerebilmek için ileri işçilerin bu fikirlerle donatılmış olması zorunludur.

“Fabrika komiteleri fikrinin yaygınlaştırılmasının ne zamansız ne de yapay olduğu, birçok ülkede yayılmış olan fabrika işgalleri dalgasıyla yeterince kanıtlanmaktadır. Bu türden yeni dalgalar yakın gelecekte kaçınılmaz olacaktır. Hazırlıksız yakalanmamak için fabrika komiteleri doğrultusunda kampanyaya zamanında başlamak gerekir.” (ibid. s.24.)

Genel seferberliklerin dışında, çalışanlar tarafından seçilmemiş biçimde işyerlerinde (sendikal örgütlenmeden ayrı olarak) oluşturduğumuz “komiteler”, Komintern kararlarında ve Geçiş Programı’nda tarif edilen “ikinci iktidar” organları değil (en azından mücadeleler şiddetlenip yaygınlaşana değin), ileri işçileri devrimci programa kazanmak ve mücadelelerin kızgınlığında önerilmesi gereken tüm çalışanlar tarafından seçilmiş fabrika komiteleri, işçi konseyleri, işçi-emekçi meclisleri gibi örgütlenmeler için hazırlamak amacıyla kurduğumuz örgütlenmelerdir. Bu çalışma aynı zamanda sınıfın devrimci partisinin inşası sürecinin ayrılmaz parçasıdır.

Son dönem deneyimleri

İşçi sınıfının mücadeleleri özellikle 1917 Rus devrimleriyle birlikte sovyetik örgütlenmeyi en etkili ve en üst düzeyden bir ikili iktidar örgütlenmesi olarak tarihsel deneyim ve kazanımlar bütününe katmış oldu. Ama mücadeleler tarihi o denli zengin ki, proletarya herhangi bir başka örgütlenmeyi de burjuvaziye karşı savaşını birleştirmenin ve merkezileştirmenin aracı olarak kullanma inisiyatifini harekete geçirebiliyor.

Bunun en ilginç örneklerinden birisi de 1952'de Bolivya'da yaşandı. Askeri darbeye karşı ayaklanan başta madenciler olmak üzere tüm işçi sınıfı tüm gücünü Bolivya İşçi Merkezi (COB) etrafında topladı. Mücadelede ve COB'un oluşmasında başı çeken Maden İşçileri Federasyonu'nun programında sosyalizm ve işçi hükümeti için mücadele de yer almaktaydı. Silahlanarak milisler kuran işçi ve köylüler başta La Paz ve Oruro olmak üzere orduyu çökerterek tüm ülkede egemen hale geldiler. Tüm gıda tedariki, ulaşım gibi temel hizmetleri örgütlemeye başlayan COB, iktidarı bütünüyle ele geçirme fırsatını yakalamış oldu. COB, önderliğinin bir bölümünün ihaneti nedeniyle bunu gerçekleştirememiş olmakla birlikte COB gibi bir sendika merkezinin sovyetik bir örgütlenmeye dönüşmüş olması işçi sınıfının seferberlik halinde mücadelesini merkezileştirme konusunda ne denli yaratıcı olduğunun bir örneği olarak tarihe geçti. Bu deneyimin en önemli derslerinden biri ise, sınıf mücadelesinin hangi tür seferberlik organları yaratırsa yaratsın, başarının büyük oranda mücadele programına ve devrimci önderliğe bağlı olduğudur (tıpkı devrimin Sovyet kurumlarında Bolşevik partinin çoğunluk önderliğine bağlı olmuş olduğu gibi).

Daha güncel deneyimlere gelecek olursak, örneğin 2011 Tunus devrimi sırasında ayaklanan işçiler, köylüler ve gençler bir yandan Devrimi Savunma Komiteleri kurarken aynı zamanda mücadelelerin merkezileşmesinde Tunus Genel İşçi Birliği (UGTT; Bin Ali diktatörlüğüne bağlı devlet sendikası) lokallerini kullanmaya başladılar, koordinasyonu sağlamakta bu sendikanın örgütlenme açısından yararlandılar. Bazı sendika yöneticilerinin de devrimci ayaklanmaya katılması, bürokratik önderlik üzerinde müthiş bir dağıtıcı etkiye yol açtı. (Tunus devrimi sürecine ilişkin ayrıntılı bilgiler için trockist.net sitesinin Arap Devrimleri dosyasına başvurulabilir.)

Hong Kong'da, Çin'in müdahaleciliğine karşı ve demokratik haklar için aylardır süren protestoların ardından, eylemciler kazanmak için örgütlenmek zorunda olduklarını anladılar ve binlerce Hong Konglu işçi sendikalarda örgütlenmeye başlayarak en az 40 yeni sendikanın kurulmasına önyak oldu. Eylemciler aylar süren şiddetli çatışmaların ertesinde protestolara bir "öfke ve ümitsizliğin" hakim olduğunu ve insanların yeni arayışlara girdiklerini kaydetti. Hong Kong Sendikalar Konfederasyonu, bir sendikanın nasıl kurulabileceğine dair kurslar düzenlemeye başladı ve konfederasyona göre yeni kurulanların yanı sıra

düzinelerce sendika da yolda.

Fransa'da emeklilik yaşının yükseltilmesine ve emeklilik sigortası hakkının çalışarak edinilen puanlara, yani performans odaklı bir sisteme odaklanmasına karşı ülkedeki sendikal konfederasyonların yaptığı genel grev çağrısı karşılık buldu. 5 Aralık 2019 gününden başlayarak Fransa'da ulaşım pek az çalıştı, devlet daireleri boş kaldı, okullarda dersler işlenmedi ve aynı zamanda petrol rafineleri de işlemedi. Bu, Fransa için son 25 senenin en büyük genel grevi oldu.

Hindistan'da on milyonlarca işçi, genç ve tarım emekçisi 8 Ocak 2020'de iktidardaki Bharatiya Jananta Partisi'nin neoliberal politikalarını protesto etmek için ulusal çapta greve çıktı. Başbakan Modi'nin emek reformlarına, greve çıkmayı zorlaştıran kararnamelerine, demiryollarını ve kömür madenlerini özelleştirmesine ve iş dünyasının vergilerinde yüzde 8'lik bir indirime gitmesine karşı ülkedeki 10 sendikal konfederasyon 12 maddelik bir talepler listesiyle bir günlük grev kararı aldı.

Kolombiya'da 28 Nisan 2021'de üç sendikal merkez (CUT, CTC ve CGT) ve Fecode'den (Öğretmenler Federasyonu) oluşan Ulusal Grev Yönetimi ulusal grev ilan etti. Bu çağrıya öğrenci örgütleri, yerli halk örgütü Minga ve çeşitli kent ve kır topluluğu örgütleri katıldı. Grev, yönetimi aştı ve 28 Nisan'dan sonra da sürdü. Başlıca kentlerde kitlesel seferberlikler biçimini aldı.

ABD'de 600 Google işçisi 2020-2021'de Alphabet İşçileri Sendikaları isimli kendi sendikalarını kurarak örgütlendiler. Firmada sendikal örgütlenme çalışmaları sürüyor. Sendika, Amerikan İletişim İşçileri sendikasına bağlı. Sendikanın şimdilik toplu sözleşme yapma hakkı yok ancak Silikon Vadisi işçileri için önemli bir alternatif oluşturuyor.

Bunun yanı sıra ABD, İspanya, Fransa ve Almanya'da Jeff Bezos'un sahip olduğu Amazon firmasının işçileri sendikalaşmaya çalışıyorlar. Amazon işçileri bugüne dek birkaç kere uluslararası iş durdurma veya yavaşlatma eylemleri

gerçekleştirdiler. Çeşitli ulusal şubeler arasında uluslararası sendikal koordinasyon kanalları kurulmuş durumda. Bazı işyerlerinde doğrudan doğruya eylemler yapıldı, öncülüğü yapan işçiler işten atıldı, daha sonra işten atılan işçilerin geri alınması için eylemlere gidildi. En son Amazon'un ABD'nin Alabama eyaletindeki Bessemer kentindeki şubesinde büyük bir sendikalaşma seferberliği oldu. Bu işyerinde 5700 işçi çalışıyor ama sendikalaşma kararı 2/3 oranla işçiler tarafından reddedildi. Bunun nedeni oradaki sendikanın kötü ünlü bürokratik işleyişi ve hain önderliği idi.

Önderlik sorunu

Bütün bu ve benzeri başka seferberlikler çalışan kitlelerin mücadelelerini birleştirmek ve işletme içi, işletmeler arası ya da bölgesel, hatta ulusal düzeylerde birleştirme ve örgütlenme ihtiyacı duyduklarına işaret ediyor. Sınıf mücadeleleri tarihinin her kesitinde bu ihtiyaca ve zorunluluğa rastlamak mümkün. Bu ihtiyacı karşılamak için de işçiler ya zaten var olan ve hemen ulaşabilecekleri örgütleri, esas olarak da sendikaları araçsallaştırmaya girişiyorlar ya da genel toplantılar düzenleyerek kararlar almaya ve temsilcilerini seçmeye yöneliyorlar, hatta yeni bir küçük sendika kurmaya meyledebiliyorlar. Bu noktadan sonra da pek çok güçlkle karşılaşıyorlar.

Sendikal örgütlenmenin olduğu işyerlerinde sorunların "hukuki çerçevede" çözümlenmesinde ısrar eden bürokratik yönetimler, seferberliğin gücüne bağlı olarak mücadeleyi ancak bir yere kadar ilerletilebiliyorlar ama sonunda sermayenin (ve tabii "sahibi" oldukları sendikanın) varlığını tehdit etmeyecek bir noktada işçileri "ikna" etmeye, mücadeleyi frenlemeye, hatta dağıtmaya yöneliyorlar. İş bu noktaya geldiğinde işçilerin gruplar halinde uzlaşmacı sendika bürokrasisine rağmen giriştikleri mücadele örnekleri elbette var ama bunların çoğu artık sendika-patron işbirliğiyle işyerinin dışında kalmış olan işçilerin protesto eylemlerine dönüşmüş olarak kalıyor ve ne yazık ki önemlice bir bölümü zaman içinde sönmeleniyor.

Sendikal örgütlenmenin bulunmadığı işyerlerinde patlak veren veya sendikanın

bulunup da işçilerin bu yönetimin üzerinden atlayarak eyleme geçtikleri mücadele örneklerine de rastlanabiliyor. Bu örneklerde bazı sol akımların neredeyse mit düzeyine yükselttikleri bir “kendiliğindenlik” sorunu yatmakta. Bu mite göre, gerçek sınıf iradesini ve enerjisini ortaya çıkaran seferberlikler, verili önderliklerin üzerinden atlayan ya da onlara rağmen işçilerin “kendi başlarına” gerçekleştirdikleri eylemler oluyor. Oysa gerçek hayatta, sınıf mücadelesinde, sanıldığı kadar saf bir kendiliğindenlik bulunmaz.

Her mücadelenin şu veya bu düzeyde öncüleri vardır. Sorun ağırlaşmış işçiler arasında “bir şeyler” yapma fikri yaygınlaştığında bir dizi öneri ileri sürülür. Bu önerilerden bazıları işçilerin çoğunluğu tarafından benimsenir ve önerileri kabul edilenler ve onların yanı sıra iradesiyle saygınlık yaratmış olanlar girişimin başını çekmeye başlarlar. Yani seferberlik bir anda bir “önderlik” seçmiş olur kendine. Bu önderliğin inisiyatif, enerji, bilgi ve kararlılık düzeyi ile mücadelede işçileri birleştirebilme kapasitesi büyük oranda o mücadelenin de kaderini belirler. Ve bu bizi doğrudan doğruya önderlik sorunuyla karşı karşıya getirir.

Bir gerçeği kabul ederek yolumuza devam etmek durumundayız. Bugün işçi sınıfı sadece tekil işyerlerinde değil bölgesel ve ulusal düzeyde, hatta uluslararası platformda, önerileri, deneyimi ve saygınlığıyla mücadeleleri birleştirebilecek, her türlü sendikal veya siyasi bürokrasiye rağmen sınıf mücadelesini toplumsal devrim doğrultusunda ileri çekebilecek yeterlikte bir önderliğe sahip değil. Bugünkü koşullarda eylemlilikler içinde öne çıkan ve kısmi zaman ve mekan dilimlerinde geçici olarak sınıfın çeşitli kesimlerine önderlik etmiş işçilerin çoğu ya bürokrasilerin ve sekte akımların darbeleri altında mücadeleden çekilmiş durumdadır ya da dağınık halde kendilerini korumaya çalışmaktalar.

Oysa her şeye karşın işçiler çeşitli yerlerde ellerinden geldiğince mücadele etme gayreti içinde ve yeni öncüler oluşmakta. Bu öncülerin sınıf mücadelesinde saygın bir önderlik haline gelebilmesi ise tümüyle program, yani talepler, öneriler ve sloganlar sorununa bağlıdır. Zira bir öncü işçiyi öncü kılan sınıf kardeşlerine önerdiği önerilerin kabul edilebilmesi ve o talepler ve sloganlar çevresinde mücadelenin birleşebilmesidir. Kuşkusuz bazı önder işçiler bürokrasinin ya da reformist ya da oportünist önerilerin peşinden gideceklerdir. İşte devrimci

önderliğin inşası, bu önerilerin karşısına sınıfı ikna edebilecek ve aynı zamanda onları toplumsal devrim doğrultusunda seferber edebilecek *geçiş* talepleri ve sloganlarıyla çıkabilmek ve bunlar doğrultusunda proletaryanın içindeki (sendikalar da dahil olmak üzere) her türlü merkezci, oportünist, reformist ve karşıdevrimci fikirlerle ve akımlarla mücadele edebilmekten geçiyor.

(Geçiş talepleri ve sloganlarının niteliği ve önemi, kısaca Geçiş Programı'nın anlamı ve kökenlerine ilişkin olarak troçkist.net sitesindeki *Devrimci Marksizm'de "Geçiş Programı" Anlayışı* başlıklı yazı dizisine başvurulabilir [<https://trockist.net/index.php/2020/05/13/devrimci-marksizmde-gecis-programi-anlayisi-i/>].)

Sadece Türkiye'de değil tüm dünya ölçeğinde kapitalizmin krizi ağırlaşarak devam ediyor. Sınıf mücadeleleri çeşitli yerlerde savunma mevzilerinden çıkıp saldırı cephelerine geçiyor. Bazı ülkelerde isyanlar siyasi iktidarları, hatta rejimleri sarsıyor. Türkiye'de hükümet siyasi ve mafyatik skandallarla sarsılıyor. Burjuvazi bu sarsıntının, o bir toplumsal kaos ortamı yaratılmadan, ülke yönetilemez hale gelmeden önce aşılmasını talep ediyor. Burjuva muhalefet "demokratik gerici" peşinde, yani emekçi yığınların eskisi gibi yönetilmek istemedikleri bir noktaya gelmelerine fırsat vermeden seçimler yoluyla bir "barışçıl restorasyon" örgütlemeye çabalamakta.

Yarıncı mücadelelerin sendika bürokrasilerini parçalayabileceği, reformist önderlikleri bir kenara itebileceği, işyerlerinde, bölgesel ve ulusal düzeylerde proleter ikili iktidar odaklarının (fabrika komiteleri, meclisler, vb.) doğabileceği öndevarimci ve devrimci durum olasılıklarının bulunduğu bir sürecin içindeyiz. Devrimci Marksizmin görevi, daha bugünden, bugünkü mücadelelerin içinden başlayarak öncülerini devrimci programın talepleri ve sloganları etrafında birleştirmek; işçi sınıfının tarihsel mücadele deneyimlerinden, Marksist teoriden hareketle ve gerçeklik ile toplumsal devrim arasındaki köprüyü kuracak talep ve sloganlarla proleterleri donatarak, onları yeni mücadelelere hazırlamaktır. Buna biz, devrimci partinin seferberlikler içinde inşası diyoruz.